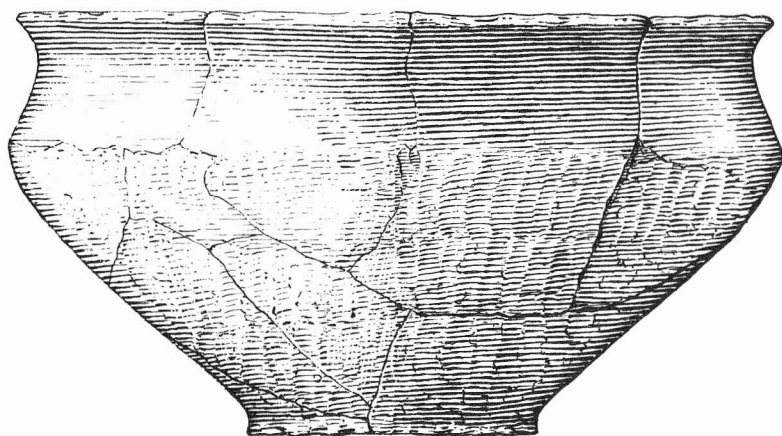

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1987

BRNO 1990

Vlasta Š i k u l o v á , Slezské muzeum Opava

V období od července 1986 do listopadu 1987 provádělo archeologické pracoviště Slezského muzea výzkum v kostele sv. Václava, související se stavebními pracemi na druhé etapě památkové obnovy klášterního areálu. Součástí stavebních prací bylo vybudování odvlhčovacího systému ventilačních a instalačních šachtic a podkladů pro novou dlažbu. K tomu účelu musely být odebrány do hloubky 1 m vrstvy pod poslední betonovou podlahou kostela, který naposled sloužil jako skladiště nábytku. Recentní navážka pod touto podlahou překrývala další podlahu z říčnických valounů z doby, kdy v kostele bylo vojenské skladiště. Níže byly zjištěny zbytky dlažby z godulského pískovce z roku 1733, jejíž budování včetně rozměrů a cen je doloženo písemně /Štěpán 1974, 230/. Stupeň v této dlažbě, který odděloval hlavní loď od presbytáře, byl sestaven z druhotně použitých kusů jemného bílého pískovce. Na jednom z nich je zachována část venkovní strany gotického náhrobníku s obvodovým nápisem.

V této úrovni se přicházelo na horní části pohřebních krypt, přístupných buď schodištěm nebo stropním otvorem. Obdobně jako v kryptách, prozkoumaných v kaplích kostela /Šikulová 1970, 67; 1978, 88/, i zde byly vchody po zrušení kláštera za josefinských reforem zasypány stavební suti. V některých případech byly i vrcholy kleneb záměrně probořeny a zasypány. Aby byl zajištěn přístup do těchto krypt a možnost jejich zkoumání v budoucnosti, byly jejich horní části stavebně upraveny a zapojeny do systému větracích šachtic.

Výkopy pro krypty a hrobové jámy zasahovaly do starších podlah a vrstev mezi nimi a pokračovaly většinou i níže pod úroveň výkopů pro šachtice. V lodích kostela i v presbytáři se zachovaly fragmenty nejstarší dlažby z ploten razovského tufitu, kladených na vrstvu žlutého písku a líčených vápnem. Tato dlažba byla v presbytáři zasažena požárem, jehož působením ztmavla do načervenalého odstínu i horní část uvedeného pískového násypu. Na nedlážděných plochách podél zdí, kde zřejmě stály oltáře, byla v této úrovni souvislá propálená vrstva. V požárových násypech nad ní byla řada očazených nádob rozbitých za požáru. Jsou to hliněné hrnce různých velikostí, i mísy a trojnožky z plavené hlíny uvnitř polévané. Zachovaly se tu také tři střepy z okraje fajánsové nádoby, nepochybně importované. Dále se tu vyskytovalo množství skla z oken a omítek se zbytky maleb a se zlacením. Z nalezených mincí byl v původní poloze ve vrstvě maltové suti jen halér opavského vévody Přemka /1381 - 1433/ typu Friedensburg 1931, č. 529. Ostatní mince z 15. století byly v mladších objektech, které požárové vrstvy porušily. Uvedené nálezy lze spojit s požárem kostela, doloženým písemně k roku 1490.

Pod vrstvou, propálenou na místě i pod žlutým pískem byly násypy ze staršího požáru. Obsahovaly množství střešní břidlicové krytiny i tufitový fragment z hlavní římsy presbytáře. Mezi nalezenými omítkami byly i zlomky s kresbičkami a nepravidelnými čarami rytými do utuhlé omítky. Několikrát se vyskytly, stejně jako v pozůstatcích mladšího požáru, zbytky ohořelých textilií. Násypy opět končily na vrstvě propálené na místě. Doklady tohoto požáru byly v presbytáři i v lodích kostela. Z násypů pochází halér Václava IV. /1378 - 1419/ typu Castelin 1953, č. 33, z propálené vrstvy dvě drobné mince poškozené požárem, jejichž zkoumání není ještě ukončeno. Předběžně lze tento požár dávat do souvislosti s velkým požárem města v roce 1461.

V době tohoto staršího požáru byla v kostele litá maltová podlaha, pokrytá místy vrstvou náslapků. Mezi ní a nejstarší maltovou podlahou byly různě silné navážky, kterými byla vyrovnávána podlaha kostela při častých poklesech, způsobených sesedáním ještě starších násypů. Nejspodnější maltová podlaha kostela vysvěceného roku 1336 byla nanášena na povrch pevné vrstvy s převahou žlutého jílu. Tato vrstva obsahovala zvláště početnou řadu zlomků polévané keramiky, hlavně červené s rovnoměrnou hnědou polevou s tmavšími skvrnkami, známé již z jiných míst klášterního areálu /Šikulová 1985, 231/. Pod touto vrstvou, související bezprostředně s budováním nejstarší podlahy kostela, byly starší převážně navážkové vrstvy různého složení i různé pevnosti. Nálezově nejzajímavější z nich je šedá vrstva s valounky, obsahující množství kostaršského odpadu z výroby hracích kostek a tkalcovských hřebenu.

Do těchto vrstev byla zahloblena pec, jejíž stěny z lomového kamene kladeného na hlínu byly široké 54 cm. Byla to obdélníková šachtica o vnitřní šířce 80 cm, situovaná delší osou ve směru východ - západ. Její západní část nebylo možno zkoumat, protože ji překrývalo základové zdivo vítězného oblouku i jeho barokní obezdívky. Pec, jejíž horní část byla při pozdějších úpravách odbořena, byla vyplněna vrstvami přepálené hlíny, vrstvami zlomků sádrovce v různě

ných stupních přepálení a vrstvami dlouhých zuhelnatělých polen. Sloužila k výrobě sádry z místních zdrojů sádrovce, který se vyskytuje nejbliže na protějším levém břehu řeky Opavy. Ve stejné stratigrafické pozici jako tato pec byla východně od ní kruhová jáma, v jejíž výplni byl nalezen velmi dobře zachovaný parvus Václava II. /1283 - 1305/ typu Castelin 1953, č. 1, znamenající, že termínem post quem pro zaplnění jámy i pece je rok 1300.

Stavba ventilačních šachtic si vyžádala odebrání horních vrstev i ve východní části kaple na jižní straně presbytáře. Z vybrané hlíny, která byla stejně jako hlína z kostela osívána, bylo získáno celkem 100 mincí z tolarového i grošového údobí. Kromě různých běžných devoconalií a kovových součástí knižních vazeb, byly nalezeny i dva zlomky ze zlacené gotické monstrance. Z keramických nálezů jsou nejzávažnější zlomky z nejméně čtyř oboustranně polévaných ohřívacích mis, jejichž stěny jsou opatřeny prořezávanými otvory. Střepy z těchto mis jsou z vrstev, datovaných četnými mincemi do 2. poloviny 16. století. Nejbližší analogie k nim známe z Drážďan /Mechelk 1970, 131-138/. Složení nálezů i vysoký počet mincí odpovídá skutečnosti, že tato část kaple sloužila až do zrušení kláštera jako sakristie.

Přestože výzkum byl prováděn za značně nepříznivých podmínek, přinesl množství závažných nálezů velmi přesně datovaných a řadu poznatků ke stavebnímu vývoji kostela.

P o z n á m k y :

- 1/ Arch.OO domikanów w Krakowie, Kopiarz opawski /cituji podle výpisků, které pořídil R. Świętochowski, a které jsou uloženy ve Státním oblastním archívu v Opavě, fond dominikáni Opava/.

L i t e r a t u r a :

- Castelin, K. 1953: Česká drobná mince doby předhusitské a husitské /1300 - 1471/. Praha.
- Friedensburg, F. 1931: Die schlesischen Münzen des Mittelalters. Breslau.
- Mechelk, H.W. 1970: Stadtkernforschung in Dresden. Berlin.
- Šikulová, V. 1970: Krypta v moravské kapli kostela sv. Václava v Opavě, PV 1968, 67-70.
- 1978: Pokračování výzkumu dominikánského kláštera v Opavě, PV 1976, 87-88.
- 1985: Středověká polévaná keramika z Opavy, AH 10, 230-233.
- Štěpán, V. 1974: Historický, stavební a umělecký vývoj dominikánského kláštera a kostela svatého Václava v Opavě /rukopis/. Opava.

R e t t u n g s g r a b u n g i n d e r e h e m a l i g e n D o m i n i k a n e r K i r c h e d e s H l . W e n z e l i n O p a v a / B e z . O p a v a /. Die durch den Ausbau eines Entfeuchtungssystemes von Ventilations- und Instalationsschächten hervorgerufene Grabung stellte unter der rezenten Pflasterung und Aufschüttungen ein Sandsteinpflaster aus dem Jahre 1733 und eine Reihe von gemauerten Krypten fest. Für die Zwecke einer zukünftigen Untersuchung wurden die Zugänge in die Krypten mit den Lüftungsschächten verbunden.

Im Presbyterium der Kirche wurde Brandschutt festgestellt, der eine Reihe am Orte zer Schlagener Gefässe und den Rand eines importierten Fayence Gefässe enthielt. Diese Funde sind das Ergebnis einer aus dem Jahr 1490 schriftlich belegten Feuersbrunst. Zur Zeit dieses Brandes war die Kirche mit Tuffsteinplatten gepflastert. Unter der sandigen Basis für die Tuffsteinpflasterung hat man Reste einer weiteren Feuerbrunst festgestellt, die eine Menge an Dachschiefern enthielt. Darunter war eine an Ort und Stelle durchbrannte Schicht, die zum Fussboden aus gegossenem Mörtel reichte. Vorläufig kann man diesen Brand, dessen Spuren sowohl im Presbyterium, als auch in den Kirchenschiffen erhalten blieben, mit der grossen Feuersbrunst der Stadt im Jahre 1461 in Zusammenhang bringen.

Unter dem Fussboden aus gegossenem Mörtel waren verschieden starke Aufschüttungen, mit welchen die Fussbodensenkungen ausgeglichen wurden, die durch das Senken der noch älteren Aufschüttungen hervorgerufen worden waren, die hierher vor dem Auftragen des ältesten Mörtelfussbodens der im Jahre 1336 eingeweihten Kirche aufgeschüttet wurden. Aus dem Inhalt dieser älteren Aufschüttungen hat man einen zahlreichen Komplex an Bruchstücken glasierter Keramik und Abfälle aus der Knochenproduktion gewonnen. In diese Schichten war ein Ofen zum Ausbrennen von Gips aus Gipsstein eingetieft, der in der nächsten Umgebung der Stadt vorkommt. Den Terminus post quem für die Phase der Ofenliquidierung stellt eine im Jahre 1300 geprägte Münze vor.

Aus den oberen Schichten im östlichen Teil der Kapelle auf der Südseite des Presbyteriums, die als Sakristei diente, hat man 100 Münzen des Taler- sowie Groschenabschnittes, Bruchstücke einer vergoldeten gotischen Monstranz und beiderseitig glasierte Scherben von Wärmeschüsseln gewonnen, durch die Münzen in die 2. Hälfte des 16. Jahrhunderts datiert.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1987

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně,
sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulík
Redaktoři: Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková,
Dr. J. Unger
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Grafická úprava: L. Trávníčková
Na titulním listě: nádoba únětické kultury z Újezda u Brna
Tisk: **PENTA**
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 450 kusů - neprodejně